

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การเสริมสร้างความรู้ ปัจจัยการมีส่วนร่วม และการพัฒนารูปแบบในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่ จังหวัดมหาสารคาม คณะผู้วิจัยได้ดำเนินวิจัยดังนี้

3.1 การศึกษาความรู้ความ และปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่ จังหวัดมหาสารคาม

3.2 การพัฒนาเพื่อให้ได้รูปแบบในการเสริมสร้างความรู้และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่ จังหวัดมหาสารคาม

3.1 การศึกษาความรู้ และปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่ จังหวัดมหาสารคาม

3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบพื้นที่ป่าชุมชนโคกใหญ่ จำนวน 5 ตำบล 12 หมู่บ้าน คือ ตำบลหนองแสง ตำบลบ้านหวาน ตำบลแคน ตำบลดงใหญ่ และตำบลโคกสีทองกลาง อำเภอกวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 740 ครัวเรือน

2) กลุ่มตัวอย่าง

จำนวนกลุ่มตัวอย่างได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane Taro, 1972) จากจำนวนประชากรทั้งหมด 740 ครัวเรือน เพื่อเป็นตัวแทนประชากร ดังนี้

จากสูตร
$$n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

กำหนดให้

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้น (กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ 0.05)

แทนค่า

$$\begin{aligned}
 n &= \frac{740}{1+740(0.05)^2} \\
 &= \frac{740}{1+(740 \times 0.0025)} \\
 &= \frac{740}{2.85} \\
 &= 259.64
 \end{aligned}$$

จากการคำนวณ ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 260 ตัวอย่าง

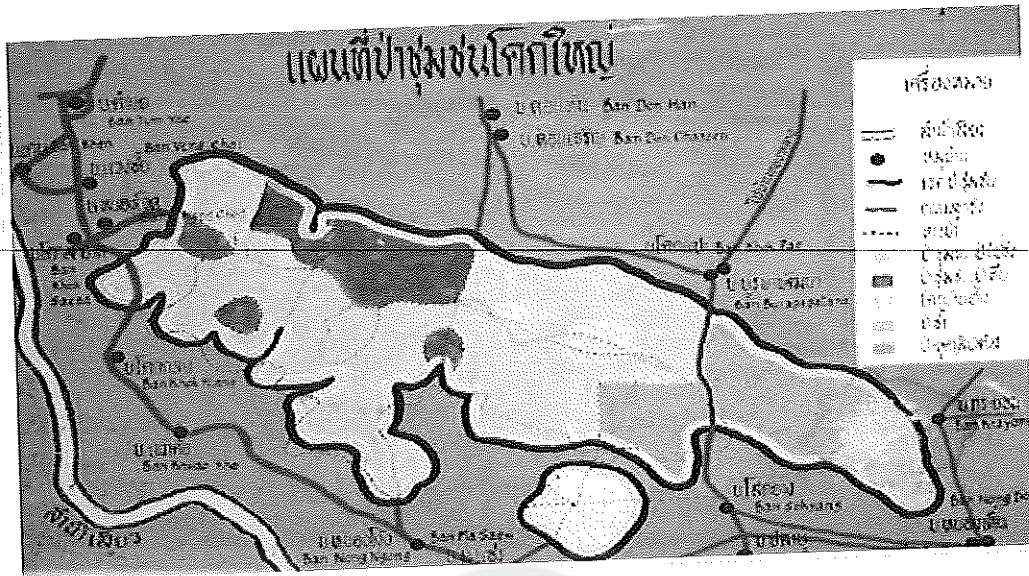
3) การหาสัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง

เพื่อให้มีการกระจายของกลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยจึงได้หาสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างสำหรับการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้านอย่างน้อยตามสัดส่วนร้อยละของจำนวนประชากร 14 หมู่บ้าน ดังแสดงในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 การหาสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างของประชาชนพื้นที่โดยรอบป่าชุมชนโคกใหญ่

จังหวัดมหาสารคาม

ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชากร (ครัวเรือน)	ขนาดตัวอย่าง (ครัวเรือน)
1	บ้านดอนเจริญ	45	16
2	บ้านดอนหัน	52	18
3	บ้านตำแย	69	24
4	บ้านเวงชัย	80	28
5	บ้านหนองโจด	35	12
6	บ้านโคกกลาง	49	17
7	บ้านเขวาค้อ	57	20
8	บ้านโคกสะอาด	42	15
9	บ้านหนองมะแซว	79	28
10	บ้านหนองโง้ง	44	16
11	บ้านโสกยาง	55	19
12	บ้านโคกแป๊ะ	54	19
13	บ้านหนองเต็น	44	16
14	บ้านบูรพาพัฒนา	35	12
รวม		740	260

ภาพที่ 3.1 แผนที่ป่าชุมชนโคกใหญ่

ที่มา <http://pttinternet.pttplc.com/greenglobe/2542/community-04.html>

3.1.2 ตัวแปรในการวิจัย

1) ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ประกอบด้วย

- เพศ
- สถานภาพ
- อายุ
- ระดับการศึกษา
- ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน
- อาชีพหลัก
- การถือครองที่ดิน
- รายได้
- การใช้ประโยชน์จากป่าของสมาชิกในครัวเรือน
- การเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือคณะกรรมการต่างๆ

2) ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่

3.1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check list) ประกอบด้วย เพศ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา ศาสนา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน อาชีพหลักของท่าน การถือครองที่ดิน รายได้เฉลี่ย วัตถุประสงค์ของการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนโคกใหญ่ และการเป็นกรรมการหรือการเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในชุมชน

ส่วนที่ 2 แบบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน จำนวน 20 ข้อ การให้คะแนนความรู้ คำตอบถูกให้ 1 คะแนน คำตอบผิดให้ 0 คะแนน การวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชนโคกใหญ่ของกลุ่มตัวอย่าง โดยการคำนวณ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูล เกี่ยวกับความคิดเห็นและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชนโคกใหญ่ เป็นข้อคำถามทั้งแบบเลือกตอบ และแบบปลายเปิด

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นข้อมูลเกี่ยวกับเหตุที่เข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล สำหรับแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 3 ระดับ คือ บ่อยครั้ง นานๆครั้ง และไม่เคย (ริงสรรคฺ์ สิงหเลิศ, 2550)

3.1.3.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ที่คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษา และได้สร้างแบบสอบถามเพื่อเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวิจัย ดังนี้

1) ศึกษาเอกสาร บทความวิจัย ที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางในการสร้างเครื่องมือ

2) กำหนดขอบเขตของคำถาม และร่างให้ครอบคลุมเนื้อหา และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

3) สร้างเครื่องมือ นำเครื่องมือให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำการตรวจสอบ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ทั้งความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct validity) ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย

(1) ผศ.ดร.สุกัญญา วงศ์ธนะบุรณ์ การศึกษาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขา Environmental Science ตรวจสอบด้านโครงสร้างเนื้อหาทางด้านวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม

(2) ดร.จุไรรัตน์ คุรุโคตร การศึกษาปรัชญาคุณวุฒิบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา ตรวจสอบการดำเนินงานเนื้อหา และโครงสร้างในการดำเนินการวิจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา

4) นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้ว มาตรวจสอบก่อนพิมพ์ เพื่อใช้เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยต่อไป

3.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่โดยมีผู้ช่วยนักวิจัย และนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม ที่พูดภาษาถิ่นได้ และผ่านการแนะนำในการเก็บข้อมูลในพื้นที่ เมื่อรวบรวมข้อมูลแล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1) ข้อมูลจากแบบสอบถาม เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการลงรหัส และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) การวิเคราะห์ตัวแปรอิสระ ซึ่งประกอบด้วย 10 ตัวแปร ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่ ที่เป็นตัวแปรตามโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง

3.1.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้สถิติมาประกอบการวิเคราะห์ ดังนี้

1) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน คือการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) สถิติทดสอบปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่ คณะผู้วิจัย ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple linear regression analysis) ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อตัวแปรตามที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่ โดยการใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบกำหนดตัวแปรเข้าไปในสมการทั้งหมด (Enter Method) ซึ่งเป็นวิธีทางสถิติที่แสดงค่าของตัวแปรอิสระตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไปที่มีผลต่อตัวแปรตามตัวเดียว เพื่อพยากรณ์ค่าของตัวแปรตาม (Y) เมื่อทราบค่าต่างๆ ของตัวแปรอิสระ (X) จำนวน 10 ตัว และนำผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรงไปตอบวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 เพื่อแสดงว่าตัวแปรอิสระจำนวน 10 ปัจจัย มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม 1 ปัจจัย เรียงลำดับจากปัจจัยที่มีค่ามากที่สุดไปหาปัจจัยที่มีค่าน้อยที่สุด และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีรูปสมการดังนี้

สมการในรูปคะแนนดิบ

$$Y = a + b_1x_1 + b_2x_2 + b_3x_3 + \dots + b_{10}x_{10}$$

โดยที่ y = การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่

a = ค่าคงที่ (Constant term)

$b_1 - b_{10}$ = ค่าสัมประสิทธิ์ (Coefficient)

$x_1 - x_{10}$ = คะแนนดิบของตัวแปรอิสระ

สมการในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z = B_1Z_1 + B_2Z_2 + B_3Z_3 + \dots + B_{10}Z_{10}$$

โดยที่ Z = การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่

$B_1 - B_{10}$ = ค่าสัมประสิทธิ์ (Coefficient)

$Z_1 - Z_{10}$ = คะแนนมาตรฐานของตัวแปรอิสระ

Z = ค่าของตัวแปรตามที่ได้มาจากการพยากรณ์ในรูปของคะแนนมาตรฐาน

เมื่อทราบค่าคะแนนมาตรฐานของตัวแปรอิสระ

$$B = \text{ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย ส่วนย่อยมาตรฐาน}$$

3.2 การพัฒนาเพื่อให้ได้รูปแบบการเสริมสร้างการมีความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่

จากผลการวิจัยในหัวข้อ 3.1 จะได้ว่าข้อมูลว่าประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน ระดับการมีส่วนร่วม และปัจจัยใดที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่ ซึ่งจะนำเอาข้อมูลดังกล่าวมาสังเคราะห์เพื่อให้ได้รูปแบบการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่ที่เหมาะสม โดยมีวิธีการดำเนินการดังนี้

1) ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

(1) ประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบพื้นที่ป่าชุมชนโคกใหญ่ จำนวน 5 ตำบล 14 หมู่บ้าน คือ ตำบลหนองแสง ตำบลบ้านหวาน ตำบลแคน ตำบลดงใหญ่ และตำบลโคกสีทองกลาง อำเภอบัวชุม จังหวัดมหาสารคาม โดยความสมัครใจ จำนวน 50 คน

(2) ผู้นำชุมชน จำนวน 14 คน

(3) คณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนโคกใหญ่ จำนวน 10 คน

2) วิธีดำเนินการสร้างรูปแบบการพัฒนา

เพื่อหาวิธีการหรือแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการเปิดเวทีสาธารณะให้ประชาชน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสรุปเพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบ (Model) ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่ โดยการนำผลการศึกษาที่ได้จากแบบสอบถามจากการวิจัยในหัวข้อ 3.1 ของด้านต่างๆ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่ มาสรุปและร่วมกันสังเคราะห์

เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่ รูปแบบดังกล่าวจะได้ถูกนำไปใช้เพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่ โดยมีรายละเอียดของการดำเนินกิจกรรมดังนี้

2.1 ชื่อกิจกรรมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อให้ได้รูปแบบการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่

2.2 วัตถุประสงค์

1) เพื่อให้ประชาชน ผู้นำชุมชน เครือข่ายชุมชนโคกใหญ่ ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในด้านการอนุรักษ์ป่าไม้

2) เพื่อระดมความคิด วางแผนการดำเนินงาน และศึกษากลยุทธ์การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อให้ได้รูปแบบของการพัฒนาที่ประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบป่าชุมชน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนโคกใหญ่ต้องการ

2.3 เป้าหมาย

ประชาชน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนโคกใหญ่ ได้ประชุมหารือกันเพื่อวางแผนการดำเนินงาน ได้รูปแบบการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของชุมชนของตนเอง โดยเน้นการแลกเปลี่ยนด้านการค้นหาสาเหตุ เรื่องต่างๆ เพื่อการวางแผนการดำเนินงาน

2.4 ผลลัพธ์

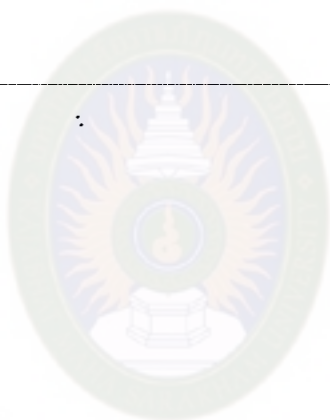
- 1) ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
- 2) การพัฒนาจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนโคกใหญ่
- 3) ได้รูปแบบการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ การมีส่วนร่วมของประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบป่าชุมชน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนโคกใหญ่ที่ต้องการ

2.5 ประเมินผลกิจกรรมการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่

- 1) ทำการบันทึกการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการระดมความคิดเห็นเลือกแนวทางการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่
- 2) ทำการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่

2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพนั้นมีเป้าหมายเพื่อจัดระบบของข้อมูลเป็นกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เชื่อมโยง หาข้อสรุปตีความหมายเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในมุมมองของคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนโคกใหญ่ การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การพรรณนาวิเคราะห์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY